

LITERATURA STRAINA

Correspondența și Memoriile în Literatura franceză

VOLTAIRE ¹⁾ 1694—1778

30 August 1755

Către Rousseau

Am primit, domnule meu, noua d-tale operă 2) îndreptată
contra omeniilor și îi mulțumesc. Oamenii te vor iubi
fiindcă le grăiești adevărul, dar nu se vor îndrepta. Ai su-
grăvit în culorile cele mai vii grozăviile societății noastre,
despre care noi, în ignoranța și slăbiciunea noastră ne fă-
ceam atâtea iluzii! Nici odată nu ne-a făcut cineva: „anima-
le”, cu mai mult spirit, așa în cât să-ți vie pofta să mergi în
patru labe după citirea cărții. Totuși, fiindcă am pierdut
acest obicei de mai mult de șase zeci de ani, din nenorocire,
sint că nu mai pot să-ți reiau și las acest mers aceluia care
sunt mai potriviti decât mine sau d-ta. Nici nu mă mai pot
duce la sălbaticele din Canada fiindcă boala mea mă
ține lângă cel mai mare doctor din Europa și că nu voi găsi
această îngrijire la popoarele din Missuri și al doilea:
fiindcă pe acolo e război și că pildele popoarelor europene
au făcut pe sălbatice mai răi decât noi. De acela mă mărgi-
nesc să fiu un sălbatice pasnic în singurătatea pe care mi-am
ales-o lângă țara d-tale și unde ar trebui să fii și d-ta.

Sunt de aceeași părere cu d-ta, că literatura și știința au
câșnat multe rele. Dnsmanii lui Laseo 1-au făcut viața un
lanț de nenorociri; pe Galileu 1-au ținut închis nenorocitul, la
70 de ani, în închisoare, fiindcă descoperise mișcarea pământu-
lui, și, ca ultima răsunet, 1-au silii să desmintă adevărul...
Mai adaug că mi s'a furat și mie o parte din materialul
pe care îl adunaserăm de prin arhive, când eram istoriograful
Franței și au vândut anui librar, fructul muncii mele. Ce
să-ți mai spun de nerecunoștința, minciuna, hoția care mă
urmăresc de patruzeci de ani până la poalele Alpiilor și pâ-
nă la mormânt!

La ce concluzii ajungem însă, după atâtea nenorociri?
Că nu trebuie să mă plâng, căci s'ate înaintea mea au su-
ferit aceiași nedreptăți și chiar mai mari; că aceasta este
maria tuturor aceluia pe cari 1-a fermecat literatura.
Trebuie să recunoști și d-ta, domnule, că drept vorbind
acestea sunt mici neezazuri personale, pe care societatea nici
nu le ia în seamă. Ce-i pasă omeniilor de cățiva trântori cari
fură mierea pătorva albine 1 Literații fac mare zgornot în ju-
rul acestor certuri; restul omenirii nu le cunoaște sau își
bate joc.

Aceste amărăciuni însă sunt cele mai puțin groaznice,
din câte s'au abătut asupra vieții omenestii.
Spinii literaturii și ai renumelui sunt flori frumoase pe
lângă alte rele ce au cucerit pământul.
Spune sincer: nici Cicero, nici Varo, nici Lucretiu, nici
Virgiliu nici Horatiu, n'au luat parte la prescripțiuni.
Marius este necărturar, sălbaticele Sula, zăpăcitorul Antoniu,
prostul de Lepidus nu amestecau sau citeau foarte puțin pe
Sofocle și Platon iar tiranul Octavianus Cezar, poreclit
pe nedrept Augustus, cât timp nu a avut prieteni pe marii
scriitori, a fost un epinomial ordinar.
Crimile cele mari au fost făcute de necuți renumiți.
Literatura hrănește sufletul, îl îndreaptă, îl mângâie; e cri-
tică, dar își folosește chiar în clipa aceia: d-ta ești ca Ahile
care critica eroismul sau ca părintele Molebranco care
imaginație strălucitoare scrie contra imaginației.

Eu da, am dreptul să fiu contra literaturii căci totdeauna
și oriunde din cauza ei am suferit; totuși trebuie s'o lu-
țim, deși mulți abuzează de ea, după cum trebuie să iubim
societatea omenescă, măcar că atâtea răi îi strică farmecul;
după cum trebuie să ne iubim patria și toate nedreptățile
ce înduri în ea; după cum trebuie să iubim și să celebrăm
ființa supremă deși superstițiunile și fanatismul 1-au tur-
burat adesea cultul.
D. Chappuis îmi anunță că nu te simți bine; ar trebui să
vii să te însănătoșești în aerul natal, să te bucuri de liber-
tate, să bei cu mine lapte de la vacile mele și să ronțaim
larbă.

Al d-tale eu multă cinste și filosofie, etc.

20 Aprilie 1778

Către Impărăteasa Rusiei Caterina II-a.

Doamnă,

Acum, mai mult ca nici odată, Maria Ta, ai devenit eroi-
na mea, mai presus de gloria măiestriei. Cum se poate! Pe
când negociații cu Mustafa, în fierbea pregătirilor de a-1
învinge; când e jumătate din genul Vostru și în Polonia și
realată jumătate la București, mai vă rămâne încă ca să
intreci pe toți membrii Academiei Voastre de științe și să
binevoiti a da instrucțiuni inginerului meu care le aștepta de
la ei! Câte genii posedăți? Aveți înțelegerea să-mi spuneți și
mie confidential. Nu vă întreb dacă veți asedia Adrianopolul,
asa de ușor de cucerit. În vreme ce trupele austriece ocupă
Serbia și Bosnia. Secretele acestea nu sînt pentru prietenia
mea ca și trimiterea cavalerilor răzătorii. Îmi vine să răz-
dănd citesc în scrisorile Voastre, că îi veți opri puțin în țară
ca să învețe politetea provincialilor.

Poarta bolită clădită pe ghiată, se durează de patru ani,
îmi pare o minunăție a Domniei Voastre, dar e și o minună-
te a clipei rusești. Mă îndosc dacă nu asemenea monument ar pu-
tea să fie clădit într'unul din cantonele noastre; iar bila
plină cu apă ar pleni de frig ca și la Petersburg.

Se zice că termometrul eu alegol a arătat 50 g. sub zero,
anul acesta în capitala Voastră; noi Elvețienii am muri,
dacă termometrul ar scădea până la 20 g. Cel mai mare frig
la noi este de 15 sau 16 g. iar ast an, n'a ajuns nici până la
10 g. Sunt mândru că ghiulele Voastre vor exploda de acum
pe capul Tareilor și că prințul Orlov va elădi areuri de triumf
nu pe ghiată ci în Atmeidan și în Stambul; atunci de sigur
că veți reinvia în Grecia și pe Pidas și pe Miliade.

Cred că Algarotti se înșală când susține că Grecii au în-
genat artile. Ei numai au perfecționat pe unele din ele, dar
mult mai târziu. Un vechi proverb spunea că Egiptul a învâ-
tat de la Chaldeenii și că apoi învățase pe Grecii.

Grecii s'au civilizat așa de târziu, încât au fost nevoiți să
împrumute alfabetul Tirului când Fenicienii au venit la ei
să facă comerț și să clădească colonii... Înainte Grecii se slu-
jeau de scrierea simbolică a Egiptenilor. O altă dovadă de
spiritul puțin inventiv al Grecilor și că aceea că, filozofii lor
rei dintâi se duceau să învețe în India și chiar Pitagora acolo
e învățat geometria.

Astfel, Maria Ta, filozofii streini vin să ia lecții la Pe-

1) Correspondența lui Voltaire, marele scriitor reprezentativ al secolului XVIII-lea e cea mai însemnată colecție de do-
cumente asupra vieții sociale, politice și artistice a vremii.
Minutul dar, de scriitor desavârșit, care știe să vorbească
și împărății și regi și cu oamenii obișnuiți, trecând prin
toată filiera rangurilor sociale și sufletesti se vedește aci cu
toată puterea.

2) E vorba de partea I a Rousseau: „Discurs asupra pri-

tersburg. Marele om 3) care V'a pregătit calea se urmați, pre-
mergătorul gloriei Voastre zicea cu bună dreptate că artile
fac ocolul lumii ca sângele prin vinele noastre. Maria Ta îm-
părătească e silită azi să cultive arta războiului, dar nu le
părăsiți pe celelalte.

N'aș fi crezut acum o lună că voi locui globul pământesc
pe care l'ați înfricoșat. Mulțumesc Naturii, care a voit să
trăiesc până când V'a veți sălășli în patria lui Orfeu și a
lui Marte, și aceasta în câteva luni. Nu mă faceți să aștept
prea mult. Trebuie negreșit să plec. Voi muri păstrându-vă
venerația pe care v'am jurat.

Nemuritoare Caterina să binevoiască a primi adâncul
meu respect și să fie bună cu bietul bătrân, bolnav de la Fer-
ney care o idolatrizează cu toate că o respectă.

Octombrie 1774

Impărătesei Caterina II.

Doamnă,

Obraznicia mea nu V'a mai supără azi nici cu
figura lui Rose Livonianul nici cu a lui Dumneil advocatul,
care voia să V'a ajute a face legi după sfatul nașului său.

E vorba acum de un tânăr aristocrat, bun geometru, bun
inginer, politicos și îndrăgnet: se numește De Murman; fami-
lia lui e din partea locului de unde sunt și eu. Are bune
recomandări de la d-nul Euler pe care îl onorați cu protecția
Voastră. Toți profesorii săi îl laudă fără rezervă.

Maria Ta nu trebuie să fie mirată că dorește așa de mult
să intre în serviciul Vostru. Ceeace întristează pe acest tân-
năr ofițer e că ați încheiat așa iute pacea cu Turcii, căci ar
fi voit să ridice planul Constantinopolului și să se opule lui
Tott.

Nu mi se cade să V'a mai recomand pe nimeni, dar Maria
Ta nu mă poate împiedica de a fi gelos pe cei 25 de ani cari
se pot duce la Neva și la Bâsar, cari V'a pot servi cu mintea
și cu brațele și cari sânt predestinați la feteiroie, marșul în
serviciul Vostru. Mi-e foarte greu în asemenea cazuri să
trăiesc la căminul meu.

Cad la genunchii Mariei Tale ca un soldat neofolșitor.
Traducere de G. MARINESCU

ginei inegalității dintre oameni".
3) Petru cel Mare împăratul Rusiei.

Artur Schopenhauer

Aforisme postume

Oamenii frumoși și bine făcuți vor căuta să-și acopere
corpul cât mai puțin, pe când cei sluiți, vor avea grijă să
mascheze urățile lor prin îmbrăcămintea bogată și gătelii.
Tot astfel, un spirit vast și eminent își va da silința să
se exprime în chipul cel mai simplu, mai clar și mai pre-
cis. În schimb, scriitorii, cari își dau seama de lipsa de
valoare reală a idelilor lor, se servesc de perioade lungi și
încurcate, de fraze sunătoare, dar goale, adună cuvinte ne-
uzitate, înveșmăntăză cugetări sărace și triviale într'o fra-
zeologie întemeiată. Citind o astfel de operă, par'căl ve-
dea un chip de om miserabil, prăpădit, schilod, slăbănog,
oficos, umblând într'o haină fastuoasă, barbară, multicoloră.

La ce te poți aștepta, ce să sperii dela o lume, în care
majoritatea oamenilor nu trăesc, decât pentrucă încă n'au
găsit curajul să se împuște!

Intregul Boccaccio e oarecum ironia genului speciei, și
își bate joc de genul individului, pe care 1-a biruit.

Orice iubire adevărată e milă; orice iubire care nu e
milă, e egoism.

Studii empirice, urmate de dragul lor însăși, fără ten-
dență filosofică, sunt ca o față omenescă fără ochi.

Pentru foarte mulți oameni, filozofii sunt niște noctam-
buli supărători, cari le turbură somnul.

Cel ce fac din filozofie, cel mai sfânt lucru al omenirii,
o unealtă pentru scopuri lumestii, se aseamănă cu cel ce
se duc la împărtașanie, spre a-și potoli foamea și setea.

Omul de geniu se jertfește, în întregime pentru toată
lumea, tocmai prin faptul că trăește și crează. Deaceia
el este scutit de obligația, de a se jertfi în parte pentru
anumii indivizi. Din această pricină, el poate refuza cereri,
pe cari alții sunt dator să le împlinească. Suferă și totuși
produce mai mult decât toți ceilalți.

Nu e oare o dovadă a mizeriei și a nimicniciei vieții
noastre, că oarele trec cu atât mai repede, cu cât le pe-
treccm în chipul cel mai plăcut, și cu atât mai încet, cu
cât sunt mai dureroase? Dar aceasta dovedește mai cu
seamă caracterul negativ al plăcerii și pozitivitatea suferinței.

Vorbind popular, am putea spune: Mușica în totul e
melodie, la care lumea e textul.

Dacă aruncăm o privire în viațoarea vieții, vedem pe
toți lupându-se cu nevoile și amărăciunile ei, pentru a sa-
lisface nesfârșitele trebuinți și pentru a depărta sau a ate-
nuia numeroasele suferințe, și toate acestea, fără a putea spera
altceva, decât doar menținerea pentru un scurt timp, a
acestei existențe chinute. Dar în învălmășagul vieții se în-
tălesc privirile și semnele îndrăgostiiilor pentru ce însă,
pe furie, sfoase, pline de teamă? Pentrucă îndrăgostiiții sunt
trădători, ce lucrează pe ascuns, la perpetuarea acestei mi-
zerii, care alimterii s'ar sfârși în curând, ceiaze vor să
împiedice ei, după cum au împiedicat-o și strămoșii lor.

Tocmai asta e hazul și picaneria vieții, că preocupa-
rea de căpetenie a omenirii întregi, se ține secret.

Trad. de E. MARGHITA

TURGENIEFF

Poeme în prosă

I. Necesitas. — Vis. — Libertas

O babă-hrăcă înaltă, osoasă, cu privire de metal se
duce pe drum și cu mâinile ei lungi, târâște o altă femeie.
Femeea aceasta este voinică, cu mușchi tari, însă capul
ei este mic, din giunm' arunca pe corp. Este oarbă. Iar
dânsa alungă o fată sălbăt.

Nu mai lata are ochi buni și spicutoși. Se luptă, se îm-
potrivește, își ridică protestând mâinile fine. Pe față îi îm-
bujorește neastâmpărul și voința. Nu vrea să se supună,
nu vrea să se ducă acolo unde o târâesc... și totuși...
se duce... și chiar acolo unde n'a vrut.
— Necesitas — Vis — Libertas.

Cine vrea, să traducă înțelesul cuvintelor!

II. Piatra

Văzuți-ți vreodată la jărmlul mării piatră sură, bătrână,
pe care o sărută valuri săgălnice în raze de primăvară, —
jucându-se — și îi acopere capul cu mărăgăritare de spumă?
Piatra e totdeauna aceeași — pe haina ei însă se eu-
tremură lumina colorilor.

Și spun de vremurile trecute, când granitul topit a
început să se răcească și să se întărească.

... Tot astfel îmi ating inima bătrână suflete tinere de
femei și mângăierea lor îmi trezește lumina culorilor tre-
cute și focurile de mult stinse...

Valurile iar s'au retras. Lumina culorilor însă n'a dis-
parut... iar vântul surd le usucă.

Traducere de E. I.

Çà ira

— de Giosce Garduci —

din rime Nouve

Pe culmile Burgundiei n'verzite
Și'n vile Marnei arde-un vesel soare,
Și-a Picardiei tarini odihnite
Adastă plugul pentru noui ogoare.

Dar secerea pe vitele n'lorite
Coborâd dâr, și curge sânge, pare:
Plugarul la pământuri nemuncite
Ridică falnici ochi în roșta zare.

Și'n vitele muginde dă cu dragul,
Par'că izbî și lancea; ș'apoi plugul
Smucind, el strigă: „Franța, înainte!”

În aspra brazdă plugul țipă: gîlba
Brazdă, și în aerul fierbinte
Plutesc năduci ce cată bătaia

Ei sînt, ai țării îi armați, vînjoșii,
Sburând pe culmi cu falnice avânturi,
Sunt ei, ostășii albaștri, albi și roșii,
Ce-i smulge Patria de la pământuri.

Kleber, tu cu sprincenele stufioase,
Leu rugitor în rîndurile prime,
Tu, fulger în primejii săngeroase,
Făcia tinereții, Hoche, sublime,

Dessaix, ce pentru datoria doar se bate,
Și gloria altora o dăruiește;
Murat, ce pe un tron se prăbusește

Marceau, ce tinerețele-i curate
Unei mărețe morți le părăsește,
Că'n brațele soției adorate.

traducere de Dr. Ad. Stern

RABINDRANATH TAGORE

Urvashi

Tu nu ești nici mamă, nici fiică, nici logodnică, Ur-
vashi. Ești femeie, și în așa fel că tu n'ai merita inima
Valului.

Când seara obosită se reîntoarce cu turmele, tu nu
pregătești de loc lămpile în cămin; tu nu intri cu inima
bătând, cu surâsul tremurător pe buze, fericită că te a-
propii în taina nopții de patul nupțial.

Și întocmai ca aurora apării fără nici un voal Uvarshii
și fără rușine.

Nimeni nu și-ar putea închipui năvala splendoarei
care te-a creat?

Ești din valuri în prima dimineață a celei dintâi
primăveri, purtai în mîna stîngă cupa vieții, iar în dreap-
ta cupa cu otravă. Oceanul furios, potolit cu un sarpe sub
vrăje, își rostogolea capetele nenumărate la picioarele
tale. Grația ta strălucitoare apărea din spume goale și
nepătată ca o floare de iasomie.

Ai fost tu vre-o dată slăbicioasă sau slăbită Urvashi, tîne-
rete fără prihană?

Ai dormit tu, Fiică a Insulelor de mărgean în adâncul
albastrelor și curgătoarelor nopți, printre ciudatele scri-
puri de nestimate rasfrînce de pe scoici, în mijlocul mon-
ștrilor cu mii de chipuri cari mișunau pe aici mai înainte
ca zăua să se fi născut?

Tu ești adorată de oamenii tuturor timpurilor, O
vecinică Minune!

La singura privire a ochilor tăi lumea se pătrunde de
farmecul suferinței. Pustnicii îți lasă fructul sihăstriei lor.

căntecele poezilor se înalță în parfumul înfățișării tale.
Picioarele tale purtate de o bucurie nestăvilită răsună pe
arpele vîntului ca niște clopote de aur.

Tu danțezi înaintea zeilor trimițând ritmuri noi prin
spațiu, Urvashi!

Pământul simte atunci fremătând ierburile și frunzi-
șurile, holdele de toamnă se leagănă, mările se înalță din
toate valurile lor furioase și cadentate, stelele, mărăgăritare
înșirate în lanțul care saltă la gâtul tău și se sfîrșimă,
stelele cad de pe cer, și inimile oamenilor bat de o nouă
înfocare.

Universul te scaldă în lacrimile lui, picioarele îți
sunt roșite de sângele inimii lui; ușoară tu te cumpănesci
pe potirul mișcător al lotusului plăcerii și joci nelocnet
în această alcătuire măreată unde Dumnezeu își țese vi-
surile lui furtunoase.

(trad. de GEORGE ULIERU

Romain Rolland

Cugetări

Viața nu este ceiaze vede recea judecată și ceiaze văd
ochii noștri. — Viața este ceiaze noi visăm, iar măsura
vieții, este iubirea.

Soarele care luminează tot ce este și va fi, este bucuria
divină creatoare. Nu există bucurie decât de a crea; nu
sunt ființe decât acelea care crează. Toți ceilalți sunt umbre,
care plutesc pe pământ — străini în viață. Toate bucuriile
vieții sunt bucurii creatoare. Dragostea, genul și acțiunea,
sunt trecute prin forța eșită din unicul foc.

Acei cari nu pot găsi loc împrejmurii pământului: ambi-
țioșii, egoștii și desfranații, caută a se încălzi la reflec-
tele sale decolorate. A crea din punct de vedere al cărnii,
sau din punct de vedere al spiritului, înseamnă a eși din
închisoarea corpului; a se arunca în viațoarea vieții, în-
seamnă a fi a aceluia care există. A crea, înseamnă a
ucide moartea. Nenorocită e ființa stearpă, care rămâne
singură și pierdută pe pământ, contemplându-și corpul us-
cat și noaptea care este într'ansul, noapte pe care nici o
flăcără a vieții n'o va scoate vre-odată. Nenorocire sufle-
tului care nu se simte fecund, greoi de viață și de iubire
ca și un arbore în floare, Primăvară. Zadarnic îl incon-
joară lumea cu onoruri și fericiri, căci încoronează un
cadavru.

Când ești prea vesel, nu te întrebi pentruce trăești.
Trăești pentruca să trăești, căci este un mare lucru
de-a trăi.

Am oroare de noaptea unde minciinosul vostru progres
mă atrage. Toate cuvintele voastre de renunțare, acopere
aceiași nirvană budistă. Singură acțiunea este vie, chiar
atunci când ucide. Nu putem alege în această lume decât
între flăcără care mistuie și noapte. Cu toată dulceața
melancolică a visurilor, care precedează amurgul vieții, nu
vreau această pace prevestitoare a morții.

Tăcerea spațiilor infinite mă înfloară, mă îngrozește,
Aruncați noi brațe de lemne pe foc! Încă! Încă! Și eu cu
ele dacă va trebui.

Nu vreau ca focul să se stingă; dacă se va stinge,
toțul s'a isprăvit cu noi — și cu tot ce există.

Trad. de GEORGE NIKITA

NOTE

O societate literară din Strasburg publică un concurs
pentru cea mai bună comedie de moravuri alsaciene, în
cinci acte, cu condițiunea ca textul să nu cuprindă mai mult
de zece cuvinte streine de dicționarul Academiei Franceze
Iată un admirabil mijloc pentru unificarea limbii și iată
cum scriitorii din Alsacia știu să impună scrierea adevăra-
tei limbi franceze.

Din nenorocire, la noi, un asemenea sistem ar da greș,
pe simplul motiv că nu avem până acum un astfel de dic-
ționar cu toate străduințele unor eminenți filologi.

Se împlinesc treizeci și unu de ani dela moartea lui Mau-
passant. Înainte de război a apărut un volum cu amintirile
credinciosului servitor al nefeclitului romanțier.

Lunile care au precedat moartea lui Maupassant au fost
nespus de dureroase din pricină că scriitorul, care a murit
nebu, ajunsese pradă unor firoase halucinații.

„Până la 20 Aprilie, scrie François, 1-am îngrijit eu pe
d. de Maupassant; moralul său îmi părea îmbunătățit; și
plăcea, câteodată să ne spună glume pline de haz și era
fericit să ne vadă rîzând pe mine și pe gardian. Într-o
seară de Aprilie eram ocupat să scriu mamei d-sale; de-
odată încep să-mi impute că m'am substituit lui la ziarul
Figaro și că 1-am bărfit în cer! Mai adaug: te rog să pleci
că nu mai vreau să te văd. Rămăseli increment; mi-se strănse
inima, dar urmând sfaturile gardianului, care știa mai bine
decât mine că nu trebuie contrariați asemenea bolnavi, plecai.
A doua zi bietul meu stăpân mă primi bine ca de obicei”.

Revista „Crt de Paris” întreabă pe colaboratorii pentru
ce din atâtea literate, sunt puține femei care scriu teatru.
Paul Souday în te „Temps” răspunde:

„Literatura feminină este impresionistă, egoistă și su-
biectivă. Poți scrie poezii și romane, chiar încercări cri-
tice, cu impresii personale, dar teatrului îi trebuie un
spirit obiectiv și constructiv. Pentru ca să reușească și
să câștige stăpînirea aceasta, ar trebui ca femeia să evo-
lueze considerabil”.

O nouă revistă literară maghiară a apărut la Cluj, cu
titlul „Szemle” (Revistă).

Publicațiile românești din Ardeal se tot răresc, grație
sprijinului ce li se dă — iar opresaiții noștri își sporesc
spre mândria lor — publicațiile literare.

Noua revistă literară ungară este condusă de un vechi
literat ardelean d-l S. Nagy Laszlo și în ultimul ei număr
publică în traducerea ungară, a profesorului Danil Iaklowsky
câteva aforisme de... Duliu Zamfirescu.
